

The Role of Domestic and Foreign Investment in the Sustainable Economic Development of Alborz Province: Challenges and Solutions in Alignment with the National Slogan

Ehsan Mozafari^{1*} , Mir Ebrahim Seddigh²

1. M.A., Department of Business Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch,

Islamic Azad University, Tehran, Iran. Corresponding Author. Email: Ehsan.mozafari8080@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. Email: e.seddigh@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 03/09/2025

Accepted: 09/06/2026

Keyword:

Domestic and foreign investment, Sustainable economic development, Alborz Province, Investment barriers, Green innovation.

Abstract

This study aims to analyze the impact of investment on the economic, social, and environmental dimensions of sustainable development, identify existing barriers, and propose practical solutions. The main research question examines how domestic and foreign investment influence sustainable development, while the sub-questions address economic, legal, and political barriers, facilitating policies, and the role of green innovations. The research methodology is descriptive-analytical. Data were collected through document review, semi-structured interviews with 20 experts and policymakers and 15 investors (10 domestic and 5 foreign), and a structured Likert-scale questionnaire completed by 35 respondents. Qualitative analysis was conducted using thematic analysis in NVivo, and quantitative analysis used descriptive statistics, ANOVA, and multiple regression in SPSS.

The findings revealed that domestic and foreign investment have a significant positive effect on the sustainable economic development of Alborz Province ($R^2 = 0.68$). The multiple regression results indicate that domestic investment ($\beta = 0.45$) and foreign investment ($\beta = 0.32$), along with supportive policies and green innovations, effectively promote economic growth, increase employment, improve productivity, and strengthen the dimensions of sustainable development. Moreover, economic, legal, and political barriers, particularly exchange rate fluctuations, administrative complexities, and international restrictions, were identified as the most significant deterrents to attracting investment. Proposed solutions include regulatory facilitation, tax incentives, strengthening economic diplomacy, and focusing on green technologies. In conclusion, Alborz can become a model for regional development. Recommendations include establishing special task forces to reduce bureaucracy and allocating budgets for green infrastructure.

Cite this article: Mozafari, Ehsan., & Seddigh, Mir Ebrahim. (2026). The Role of Domestic and Foreign Investment in the Sustainable Economic Development of Alborz Province: Challenges and Solutions in Alignment with the National Slogan. *Journal of Defense Economics & Sustainable Development*, 11 (40), 37 -60.

[20.1001.1.30607531.1405.11.40.2.3](https://doi.org/10.1001.1.30607531.1405.11.40.2.3)

© The Author(s) 2026. Published by Defense Economics Scientific Association of Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)

اقتصاد دفاع و توسعه پایدار

شاپا الکترونیکی: ۲۹۸۱-۰۶۱۰

شاپا چاپی: ۳۰۶۱-۵۵۳۱

نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی برای توسعه پایدار اقتصادی البرز؛ چالش‌ها و راهکارها در راستای شعار ملی سال ۱۴۰۴

احسان مظفری^{۱*}، میر ابراهیم صدیق^۲

۱. کارشناسی ارشد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. نویسنده مسئول.

ایانامه: Ehsan.mozafari8080@gmail.com

۲. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

ایانامه: e.seddigh@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله علمی تاریخچه مقاله: تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹ واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، توسعه پایدار اقتصادی، استان البرز، موانع سرمایه‌گذاری، نوآوری سبز.	این پژوهش با هدف تحلیل تأثیر سرمایه‌گذاری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار، شناسایی موانع پیش‌رو و ارائه راهکارهای عملی انجام شده است. سؤال اصلی پژوهش بررسی چگونگی تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار البرز است، و سؤالات فرعی به موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی، سیاست‌های تسهیل‌کننده و نقش نوآوری‌های سبز می‌پردازند. روش‌شناسی پژوهش تحلیلی-توصیفی است و داده‌ها از طریق بررسی اسناد، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ کارشناس و سیاست‌گذار و ۱۵ سرمایه‌گذار (۱۰ داخلی و ۵ خارجی)، و پرسشنامه ساختاریافته با مقیاس لیکرت از ۳۵ پاسخ‌دهنده جمع‌آوری شد. تحلیل کیفی با روش مضمون و نرم‌افزار NVivo، و تحلیل کمی با آمار توصیفی، آزمون ANOVA و رگرسیون چندگانه در SPSS انجام گردید. نتایج نشان داد که سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز دارند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه ($R^2=0.68$) بیانگر آن است که سرمایه‌گذاری داخلی ($\beta=0.45$) و سرمایه‌گذاری خارجی ($\beta=0.32$) به همراه سیاست‌های حمایتی و نوآوری‌های سبز، نقش مؤثری در ارتقای رشد اقتصادی، افزایش اشتغال، بهبود بهره‌وری و تقویت ابعاد توسعه پایدار ایفا می‌کنند. همچنین، موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی، به‌ویژه نوسانات ارزی، پیچیدگی‌های اداری و محدودیت‌های بین‌المللی، از مهم‌ترین عوامل بازدارنده جذب سرمایه‌گذاری شناسایی شدند. راهکارهای پیشنهادی شامل تسهیل مقررات، مشوق‌های مالیاتی، تقویت دیپلماسی اقتصادی و تمرکز بر فناوری‌های سبز است. در نتیجه، با رفع چالش‌ها و اجرای سیاست‌های حمایتی، البرز می‌تواند به الگویی برای توسعه منطقه‌ای تبدیل شود. پیشنهادات شامل ایجاد کارگروه‌های ویژه برای کاهش بوروکراسی و تخصیص بودجه برای زیرساخت‌های سبز است.

استناد به مقاله: مظفری، احسان و صدیق، میر ابراهیم. (۱۴۰۵). نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی برای توسعه پایدار اقتصادی البرز؛ چالش‌ها و راهکارها در راستای شعار

ملی سال ۱۴۰۴. فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار، ۱۱(۴۰)، ۳۷-۶۰.

DOI: 10.1001.130607531.1405.11.40.2.3

ناشر: انجمن علمی اقتصاد دفاع ایران

© نویسندگان

۱. مقدمه

سرمایه‌گذاری، به‌عنوان نیروی محرکه رشد اقتصادی، نقش حیاتی در ارتقاء تولید، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و بهبود استانداردهای زندگی ایفا می‌کند. در اقتصادهای در حال توسعه، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی می‌تواند بهره‌وری را افزایش دهد، نوآوری را تشویق کند و به کاهش فقر منجر شود (بانک جهانی^۱، ۲۰۲۳). در ایران، با تأکید بر اقتصاد مقاومتی و خودکفایی، سرمایه‌گذاری به یکی از ارکان اصلی توسعه تبدیل شده است، به‌ویژه در شرایطی که کشورها برای جذب سرمایه در رقابت جهانی قرار دارند.

استان البرز، با موقعیت استراتژیک در نزدیکی پایتخت و دسترسی به بازارهای داخلی و بین‌المللی، یکی از قطب‌های مهم اقتصادی و صنعتی کشور به‌شمار می‌رود. این استان با ظرفیت‌های گسترده در حوزه‌های صنعت، خدمات، کشاورزی و گردشگری، و همچنین با تأمین حدود ۴۰ درصد آب شرب تهران و وجود مراکز علمی و پژوهشی، جایگاه ویژه‌ای دارد (رجبی و همکاران، ۱۳۹۶). نیروی کار متخصص، زیرساخت‌های مناسب و امکانات حمل‌ونقل، البرز را به مقصدی جذاب برای سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار اقتصادی تبدیل کرده است. شعار سال ۱۴۰۴، «سرمایه‌گذاری برای تولید»، بر ضرورت تقویت سرمایه‌گذاری به‌عنوان محرک تولید و توسعه تأکید دارد. تحقق این شعار نیازمند بررسی دقیق سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، شناسایی موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی و ارائه راهکارهای عملی برای تسهیل جذب سرمایه است. سرمایه‌گذاری هدفمند، به‌ویژه در بخش‌های مولد و با پتانسیل بالا، می‌تواند با افزایش تولید، ایجاد اشتغال پایدار و کاهش نابرابری‌های اقتصادی، استان البرز را به الگویی برای توسعه منطقه‌ای تبدیل کند.

در مقیاس جهانی، کشورهایی مانند ترکیه و امارات متحده عربی با سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و فناوری، موفقیت‌هایی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی کسب کرده‌اند که می‌تواند الگویی برای البرز باشد (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۲، ۲۰۲۳). این تجربه نشان می‌دهد که نوآوری، به‌ویژه در حوزه فناوری‌های سبز، نقش کلیدی در توسعه پایدار دارد (کوتمانبکوا و همکاران^۳، ۲۰۲۳).

با این حال، جذب سرمایه‌گذاری در البرز با چالش‌هایی مانند پیچیدگی‌های اداری، کمبود زیرساخت‌های تخصصی و ریسک‌های اقتصادی مواجه است. این پژوهش با شناسایی این موانع و ارائه راهکارهای عملی، به دنبال تسهیل فرآیندهای سرمایه‌گذاری و افزایش بهره‌وری تولید است. این مطالعه با اسناد بالادستی توسعه، از جمله سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، هم‌سو بوده و می‌تواند به سیاست‌گذاران در طراحی برنامه‌های مؤثر یاری رساند. همچنین، با توجه به اثرات منفی بالقوه فعالیت‌های صنعتی بر محیط زیست، مدیریت صحیح سرمایه‌گذاری‌ها برای کاهش پیامدهای زیست‌محیطی ضروری است (پوراابراهیم و همکاران، ۱۴۰۲).

مطالعات پیشین نشان داده‌اند که سرمایه‌گذاری تأثیر بسزایی بر رشد اقتصادی و توسعه منطقه‌ای دارد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹). با این حال، تحقیقات متمرکز بر استان البرز محدود بوده و بیشتر به چالش‌های کلی سرمایه‌گذاری در ایران پرداخته‌اند. این شکاف، ضرورت بررسی شرایط خاص البرز را برجسته می‌کند.

¹ World Bank

² Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

³ Kutmanbekova et al

بنابراین، بررسی شرایط خاص البرز و تحلیل اثرات سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار، ضرورت علمی و عملی دارد.

این پژوهش با هدف بررسی نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در توسعه پایدار اقتصادی استان البرز انجام شده است. اهداف اصلی شامل:

- تحلیل تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز با تمرکز بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی.
 - شناسایی مهم‌ترین موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی پیش روی سرمایه‌گذاری و بررسی اثرگذاری هر یک بر روند جذب سرمایه.
 - ارائه سیاست‌ها و راهکارهای عملی برای تسهیل جذب سرمایه داخلی و خارجی در راستای تحقق شعار ملی سال ۱۴۰۴: «سرمایه‌گذاری برای تولید».
 - بررسی نقش نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز در افزایش بهره‌وری سرمایه‌گذاری و کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی، در چارچوب توسعه پایدار.
- سوال اصلی پژوهش بدین صورت است:

سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی چگونه و در چه ابعادی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز تأثیر می‌گذارد، با تمرکز بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی؟

سوالات فرعی عبارتند از:

- مهم‌ترین موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی پیش روی سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در استان البرز کدامند و هر کدام چگونه اثرگذاری می‌کنند؟
- چه سیاست‌ها و راهکارهای عملی می‌توانند روند جذب سرمایه داخلی و خارجی را در استان البرز تسهیل کرده و به تحقق شعار ملی سال ۱۴۰۴ کمک کنند؟
- نقش نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز در ارتقاء بهره‌وری سرمایه‌گذاری و کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی در استان البرز چیست؟

روش‌شناسی پژوهش از نوع تحلیلی-توصیفی است و داده‌ها از طریق بررسی ادبیات علمی، مصاحبه با کارشناسان و تحلیل آمارهای اقتصادی جمع‌آوری شده‌اند. مقاله در بخش‌هایی شامل بررسی پیشینه و مبانی نظری، تحلیل داده‌ها، ارائه راهکارها و نتیجه‌گیری سازماندهی شده است. علاوه بر این، یک جدول مقایسه‌ای از جنبه‌های کلیدی سرمایه‌گذاری‌ها و اثرات آنها ارائه می‌شود که نشان‌دهنده نقش دوگانه سرمایه‌گذاری‌ها در ترویج رشد اقتصادی و توجه به نگرانی‌های زیست‌محیطی است.

در نهایت، این پژوهش بر اهمیت سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار اقتصادی در استان البرز تأکید دارد. با رفع چالش‌ها و اجرای راهکارهای پیشنهادی، البرز می‌تواند به یک رویکرد متوازن دست یابد که رشد اقتصادی را در عین حفظ محیط زیست ترویج کند. یافته‌های پژوهش برای سیاست‌گذاران، سرمایه‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی که به دنبال تحقق شعار سال ۱۴۰۴ هستند، مفید خواهد بود.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲. مبانی نظری پژوهش

این بخش چارچوب مفهومی تحقیق را برای بررسی نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در توسعه پایدار اقتصادی استان البرز، در راستای شعار ملی سال ۱۴۰۴ "سرمایه‌گذاری برای تولید"، تدوین می‌کند. مفاهیم کلیدی شامل سرمایه‌گذاری، توسعه پایدار اقتصادی و چالش‌های مرتبط با آن‌ها با استفاده از نظریه‌های اقتصادی، شواهد تجربی و زمینه منطقه‌ای تعریف و تحلیل می‌شوند.

۱-۱-۲. سرمایه‌گذاری: مفهوم و نقش اقتصادی

سرمایه‌گذاری به معنای تخصیص منابع، شامل پول، تجهیزات، فناوری یا مهارت‌ها، با هدف ایجاد منافع اقتصادی در آینده است. منکیو^۱ (۲۰۲۱) توضیح می‌دهد که سرمایه‌گذاری شامل استفاده از منابع برای تولید کالاهای سرمایه‌ای است که ظرفیت تولید و خروجی اقتصادی را در طول زمان افزایش می‌دهند و از فعالیت‌های سوداگرانه متمایز می‌شوند. سرمایه‌گذاری به طور کلی به دو دسته اصلی تقسیم می‌شود: سرمایه‌گذاری داخلی: ناشی از افراد، شرکت‌ها یا نهادهای دولتی داخل کشور است و به توسعه صنایع و پروژه‌های محلی کمک می‌کند.

سرمایه‌گذاری خارجی: شامل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۲ با تعهد بلندمدت و مشارکت مدیریتی و سرمایه‌گذاری پرتفوی خارجی^۳ با خرید کوتاه‌مدت دارایی‌های مالی بدون کنترل است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۴، ۲۰۲۴).

از طرفی نظریه توسعه درون‌زا (رومر^۵، ۱۹۹۰) بر اهمیت سرمایه‌گذاری در نوآوری و دانش برای رشد اقتصادی پایدار تأکید دارد؛ موضوعی که با ظرفیت صنعتی و نوآوری محور استان البرز ارتباط مستقیم دارد. در ایران، شعار ملی سال ۱۴۰۴ «سرمایه‌گذاری برای تولید» سرمایه‌گذاری را به عنوان ابزاری برای افزایش ظرفیت تولید، تقویت تاب‌آوری اقتصادی و کاهش وابستگی به منابع نفتی معرفی می‌کند. پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأمین سرمایه، ایجاد فرصت‌های شغلی و انتقال فناوری می‌تواند توسعه پایدار را در اقتصادهای در حال توسعه، از جمله استان البرز، تسهیل کند (تارانیوک و همکاران^۶، ۲۰۲۴). با این حال، موفقیت این سرمایه‌گذاری‌ها به مدیریت ریسک‌هایی مانند بی‌ثباتی سیاسی، نوسانات اقتصادی، آسیب‌های زیست‌محیطی، ابهام‌های قانونی و تنش‌های اجتماعی بستگی دارد، که مستقیماً با سوالات تحقیق در زمینه شناسایی موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی ارتباط دارد.

¹ Mankiw

² Foreign Direct Investment (FDI)

³ Foreign Portfolio Investment (FPI)

⁴ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

⁵ Romer

⁶ Taraniuk et al

از منظر نظری، مدل رشد نئوکلاسیک سولو^۱ (۱۹۵۶) نشان می‌دهد که انباشت سرمایه از طریق سرمایه‌گذاری بهره‌وری و تولید را افزایش می‌دهد، و نظریه کینز^۲ (۲۰۱۸) بر نقش سرمایه‌گذاری در تحریک تقاضای کل و افزایش اشتغال تأکید دارد. این مفاهیم اقتصادی، زمینه تحلیل ابعاد اقتصادی سرمایه‌گذاری در استان البرز و بررسی اثرات آن بر توسعه پایدار اقتصادی را فراهم می‌کنند و مستقیماً با هدف اصلی پژوهش، یعنی شناسایی نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در توسعه اقتصادی، هم‌خوانی دارند.

۲-۱-۲. سرمایه‌گذاری داخلی: توانمندی‌ها و محدودیت‌ها

سرمایه‌گذاری داخلی به تخصیص منابع توسط افراد، شرکت‌ها یا دولت در داخل کشور برای توسعه صنایع و زیرساخت‌های محلی اشاره دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاری داخلی نقش مهمی در تقویت بخش خصوصی، ترویج کارآفرینی و کاهش وابستگی به سرمایه خارجی دارد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹). این موضوع با شعار ملی سال ۱۴۰۴ «سرمایه‌گذاری برای تولید» و هدف افزایش ظرفیت تولید و تاب‌آوری اقتصادی در ایران هم‌راستا است.

در استان البرز، وجود هزاران واحد صنعتی فعال در حوزه‌هایی مانند صنایع غذایی، شیمیایی و خودروسازی، ظرفیت بالای سرمایه‌گذاری داخلی و نقش این استان در زنجیره تأمین ملی را نشان می‌دهد (رجبی و همکاران، ۱۳۹۶). با این حال، محدودیت‌هایی مانند نرخ بهره بالا، تورم قابل توجه و پیچیدگی‌های اداری و بوروکراتیک می‌تواند جذب سرمایه داخلی را کاهش دهد (بانک جهانی، ۲۰۲۳).

تحلیل سرمایه‌گذاری داخلی در البرز با توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار، زمینه شناسایی موانع و فرصت‌های موجود برای سیاست‌گذاری عملیاتی را فراهم می‌کند و مستقیماً با هدف پژوهش، یعنی بررسی نقش سرمایه‌گذاری داخلی در توسعه پایدار اقتصادی استان، مرتبط است.

۲-۱-۳. سرمایه‌گذاری خارجی: فرصت‌ها و موانع

سرمایه‌گذاری خارجی، به‌ویژه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۳، به ورود سرمایه بین‌المللی برای ایجاد یا توسعه فعالیت‌های اقتصادی در کشور اطلاق می‌شود. این نوع سرمایه‌گذاری مزایایی همچون دسترسی به بازارهای جهانی، انتقال فناوری‌های پیشرفته و بهره‌گیری از تخصص مدیریتی را به همراه دارد که می‌تواند رقابت‌پذیری بنگاه‌ها را افزایش دهد (دانینگ و لوندان^۴، ۲۰۰۸). در البرز، نمونه‌هایی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مشاهده شده است؛ به‌عنوان مثال، در سال ۲۰۱۶ کشورهایمانند آلمان، ایتالیا و چین در بخش‌های خودروسازی و تجهیزات پزشکی مجوزهایی به ارزش ۱۰۴ میلیون دلار دریافت کردند (اقتصاد ایران، ۱۳۹۵). با این حال، موفقیت سرمایه‌گذاری خارجی به چارچوب‌های حقوقی، نهادی و سیاسی وابسته است. پتروویچ-رانجلوویچ^۵ (۲۰۱۰) بر اهمیت ابزارهایی مانند مشوق‌های مالیاتی و شفافیت قانونی برای پایداری سرمایه‌گذاری

^۱ Solow

^۲ Keynes

^۳ Foreign Direct Investment (FDI)

^۴ Dunning & Lundan

^۵ Petrović-Randjelović

خارجی تأکید دارد. همچنین، نبود مقررات محیط‌زیستی و مالیات‌گذاری سبز می‌تواند پیامدهای منفی برای محیط زیست به همراه داشته باشد (قدری و همکاران، ۲۰۲۳).

در این پژوهش، ابعاد زیست‌محیطی سرمایه‌گذاری به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی توسعه پایدار در نظر گرفته شده است. این شاخص، همراه با تأثیر اقتصادی و اجتماعی، امکان ارزیابی جامع نقش سرمایه‌گذاری‌ها در دستیابی به توسعه پایدار استان البرز را فراهم می‌کند.

جدول شماره (۱) مقایسه‌ای از اثرات اقتصادی، زیست‌محیطی و نوآوری‌های مرتبط با انواع سرمایه‌گذاری ارائه می‌دهد:

جدول شماره (۱) مقایسه اثرات اقتصادی، زیست‌محیطی و نوآوری‌های مرتبط با انواع سرمایه‌گذاری

نوع سرمایه‌گذاری	تأثیر اقتصادی	تأثیر زیست‌محیطی	منبع
سرمایه‌گذاری داخلی	حمایت از صنایع و پروژه‌های محلی	می‌تواند با فناوری‌های سازگار با محیط زیست اثرات زیست‌محیطی را کاهش دهد	(پورابراهیم و همکاران، ۱۴۰۲)
سرمایه‌گذاری خارجی	ورود فناوری‌های جدید و سرمایه	در صورت عدم نظارت می‌تواند منجر به افزایش انتشار کربن شود	(قدری و همکاران ^۱ ، ۲۰۲۳)
نوآوری‌های زیست‌محیطی	افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری	کاهش اثرات زیست‌محیطی از طریق شیوه‌های پایدار	(آمارا و کیائو ^۲ ، ۲۰۲۳)

منبع: یافته‌های پژوهش

این جدول نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌ها ماهیتی دوگانه دارند؛ از یک‌سو محرک رشد و توسعه اقتصادی محسوب می‌شوند و از سوی دیگر، در صورت فقدان مدیریت و نظارت، می‌توانند چالش‌های زیست‌محیطی و اجتماعی ایجاد کنند.

چالش‌های سرمایه‌گذاری خارجی نیز در سه حوزه اصلی قابل تحلیل است:

- موانع اقتصادی: مانند گسترش بیش از حد بخش دولتی، نوسانات ارزی، سیاست‌های تجاری ناکارآمد و ضعف زیرساخت‌ها؛ همچنین مالیات مضاعف و ناکارآمدی نظام بانکی ریسک فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی را افزایش می‌دهد.
- موانع حقوقی و نهادی: پیچیدگی و ناهماهنگی قوانین گمرکی، مالیاتی و تجاری، پیش‌بینی‌پذیری محیط سرمایه‌گذاری را کاهش داده و انگیزه سرمایه‌گذاران را تضعیف می‌کند.

¹ Qadri et al

² Amara & Qiao

— موانع سیاسی: ریسک سیاسی و بی‌ثباتی در روابط بین‌الملل، یکی از مهم‌ترین موانع جذب سرمایه خارجی است. نبود تضمین امنیت سرمایه، به‌ویژه در پروژه‌های بلندمدت، سرمایه‌گذاران را به انتخاب کشورهایی با ثبات بیشتر سوق می‌دهد (وفایی، ۱۳۸۷).

این تحلیل نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری خارجی علاوه بر عوامل اقتصادی، به چارچوب‌های نهادی، حقوقی و سیاسی نیز وابسته است و بررسی آن برای دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی در البرز ضروری است.

۲-۱-۴. توسعه پایدار اقتصادی: اصول و ابعاد

توسعه پایدار اقتصادی فرایندی است که رشد اقتصادی، برابری اجتماعی و حفاظت از محیط‌زیست را به‌صورت همزمان ترکیب می‌کند تا نیازهای نسل حاضر را بدون تهدید توانایی نسل‌های آینده برآورده سازد (سازمان ملل متحد^۱، ۲۰۲۴). این مفهوم در ادبیات توسعه با شاخص‌هایی مانند رشد تولید ناخالص داخلی، نرخ اشتغال، توزیع درآمد، انتشار کربن و کارایی مصرف منابع اندازه‌گیری می‌شود (بانک جهانی، ۲۰۲۳). تحقیقات اخیر نشان می‌دهند که در مناطق غنی از منابع، توسعه پایدار اقتصادی نیازمند نوآوری‌های فناوری، کیفیت نهادی و تاب‌آوری اکولوژیکی است تا از پدیده «نفرین منابع» جلوگیری شود، یعنی وابستگی بیش از حد به منابع طبیعی که مانع رشد بلندمدت می‌شود (گونگ و همکاران^۲، ۲۰۲۴). از این منظر، توسعه پایدار اقتصادی تنها به رشد اقتصادی محدود نمی‌شود، بلکه شامل ارتقاء عدالت اجتماعی و کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی نیز هست.

در این پژوهش، توسعه پایدار اقتصادی با سه بعد اصلی بررسی می‌شود: بعد اقتصادی: افزایش تولید، بهره‌وری سرمایه، اشتغال و ظرفیت تولید محلی و منطقه‌ای. بعد اجتماعی: کاهش نابرابری‌ها، ارتقاء کیفیت زندگی حمایت از جوامع محلی. بعد زیست‌محیطی: کاهش آلودگی، مدیریت منابع طبیعی و ترویج فناوری‌های سبز برای کاهش اثرات منفی صنعتی.

۲-۱-۵. استان البرز: زمینه سرمایه‌گذاری و چالش‌ها

استان البرز با جمعیتی بیش از ۲.۷ میلیون نفر و جایگاه برجسته در صنایع خودروسازی، شیمیایی و غذایی، یکی از قطب‌های مهم صنعتی کشور محسوب می‌شود (سرشماری ۲۰۱۶؛ رجبی و همکاران، ۱۳۹۶). موقعیت استراتژیک آن در مجاورت تهران و دسترسی به بازارهای داخلی و بین‌المللی، همراه با زیرساخت‌های حمل‌ونقل شامل بزرگراه‌ها و خطوط ریلی، البرز را به مقصدی جذاب برای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی تبدیل کرده است. با این حال، سرمایه‌گذاری در البرز با چالش‌های ساختاری و عملیاتی مواجه است که بر سه بعد توسعه پایدار اثرگذارند:

— چالش‌های اقتصادی: نوسانات ارزی، محدودیت سرمایه داخلی، ناکارآمدی نظام بانکی و تورم بالا، ریسک سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد و بهره‌وری پروژه‌ها را کاهش می‌دهد (بانک جهانی، ۲۰۲۳).

¹ United Nations

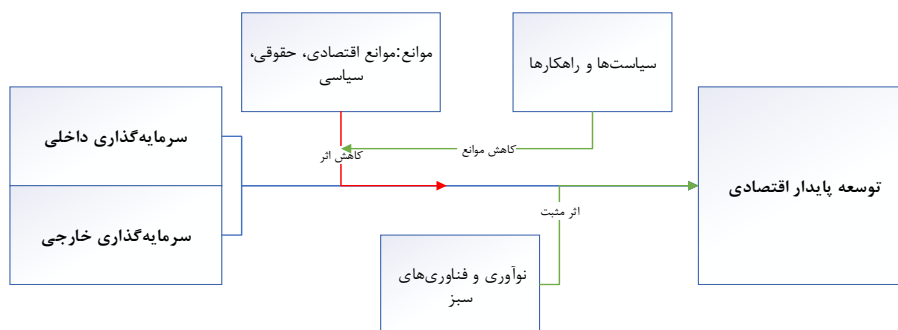
² Gong et al

- چالش‌های حقوقی و اداری: پیچیدگی فرایندهای صدور مجوز، هماهنگی ناکافی بین نهادها و عدم شفافیت قوانین سرمایه‌گذاری، پیش‌بینی‌پذیری محیط کسب‌وکار را کاهش می‌دهد (وفایی، ۱۳۸۷).
- چالش‌های زیست‌محیطی و منابع طبیعی: محدودیت انرژی و آب، فشار بر محیط‌زیست و آلودگی ناشی از فعالیت‌های صنعتی، تهدیدی برای پایداری زیست‌محیطی محسوب می‌شود (پورابراهیم و همکاران، ۱۴۰۲).

شعار ملی سال ۱۴۰۴ «سرمایه‌گذاری برای تولید» بر ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت‌های صنعتی، نیروی انسانی متخصص و زیرساخت‌های توسعه‌یافته استان برای ارتقاء تولید پایدار تأکید دارد. از این رو، شناخت دقیق فرصت‌ها و موانع سرمایه‌گذاری در البرز، تحلیل تأثیر آن بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و ارائه راهبردهای عملیاتی، برای تحقق توسعه پایدار و سیاست‌گذاری مؤثر ضروری است.

۲-۱-۶. چارچوب مفهومی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف تحلیل تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز طراحی شده است. در این چارچوب، سرمایه‌گذاری‌ها به عنوان عامل اصلی رشد اقتصادی و توسعه پایدار در نظر گرفته می‌شوند و اثر آن‌ها بر سه بعد کلیدی توسعه پایدار، شامل ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شکل شماره (۱) مدل مفهومی

منبع: نگارندگان پژوهش

این چارچوب نشان می‌دهد که توسعه پایدار اقتصادی استان البرز محصول تعامل میان سرمایه‌گذاری‌ها، موانع موجود، سیاست‌های حمایتی و استفاده از فناوری‌های نوین است. تحلیل داده‌ها و ارائه راهکارهای پیشنهادی در این پژوهش بر اساس این چارچوب انجام خواهد شد.

۲-۲. پیشینه پژوهش

این بخش زمینه تحقیق را ارائه می‌دهد، مطالعات پیشین را مرور می‌کند، شکاف‌های پژوهشی را شناسایی می‌کند و تمرکز بر نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در توسعه پایدار اقتصادی استان البرز را در راستای شعار ۱۴۰۴ توجیه می‌کند.

۲-۲-۱. مطالعات خارجی

تارانیوک و همکاران^۱ (۲۰۲۴)، در پژوهشی تحت عنوان: سرمایه‌گذاری خارجی و نقش آن در توسعه پایدار اقتصاد ملی به بررسی ابعاد سرمایه‌گذاری خارجی در چارچوب حرکت به سوی توسعه پایدار اقتصاد ملی پرداختند. هدف اصلی مقاله تحلیل تأثیر سرمایه‌گذاری‌های خارجی بر توسعه نوآورانه اقتصاد است و ارزیابی تأثیر این سرمایه‌گذاری‌ها بر بخش‌های کلیدی اقتصاد ملی انجام شده است. سهم نویسندگان در این پژوهش، پرداختن به مسائل جذب سرمایه‌گذاری خارجی در نظام توسعه پایدار است و نوآوری علمی مقاله در توسعه یک سیستم طبقه‌بندی ریسک‌های مرتبط با جذب سرمایه‌گذاری خارجی تجلی یافته است. همچنین اهمیت تحلیل تطبیقی تجربیات کشورهای با سطوح مختلف توسعه اقتصادی به عنوان بخشی از اجرای عملی توصیه شده است.

گونگ و همکاران^۲ (۲۰۲۴)، در پژوهشی تحت عنوان: کاوش در یک رویکرد بین رشته‌ای برای توسعه اقتصادی پایدار در مناطق غنی از منابع: بررسی بهره‌وری منابع، نوآوری فناوری و تاب‌آوری اکوسیستم به بررسی رویکرد بین رشته‌ای به توسعه اقتصادی پایدار با استفاده از ظرفیت زیستی، منابع طبیعی، نوآوری فناوری، کیفیت نهادی و تجارت در زمینه کشورهای غنی از منابع پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که تاب‌آوری اکولوژیکی، کیفیت نهادی، باز بودن تجاری و نوآوری فناوری تأثیر مثبت قابل توجهی بر توسعه اقتصادی پایدار در کشورهای غنی از منابع دارند. با این حال، وابستگی به منابع طبیعی ارتباط منفی با توسعه اقتصادی پایدار نشان داد، که فرضیه "نفرتین منابع" را در بلندمدت تأیید می‌کند. این مطالعه توصیه می‌کند که برای ترویج توسعه اقتصادی پایدار در مناطق غنی از منابع، مداخلات استراتژیک از جمله سرمایه‌گذاری در تاب‌آوری اکولوژیکی، تقویت کیفیت نهادی، تنوع فعالیت‌های اقتصادی، تنظیم استفاده از منابع طبیعی و ترویج نوآوری فناوری انجام شود.

پورنو و همکاران^۳ (۲۰۲۴)، در پژوهشی تحت عنوان: تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در عملکرد صنعت و تأثیر آن بر بیکاری و فقر به بررسی نقش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در صنعت شهر تانگرانگ اندونزی و تأثیر آن بر اشتغال و بیکاری را پرداختند. سرمایه‌گذاری خارجی در این شهرک عمدتاً از کشورهای کره و مالزی و سنگاپور جذب شده است.

¹ Taraniuk et al

² Gong et al

³ Purno et al

قدری و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، در پژوهشی تحت عنوان: پیوندهای مالی سبز و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی - پایداری زیست‌محیطی در کشورهای در حال ظهور: دیدگاه‌های جدید از منحنی کوزنتس زیست‌محیطی به بررسی رابطه نامتقارن بین تأمین مالی سبز، باز بودن تجاری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با پایداری زیست‌محیطی در کشورهای در حال ظهور پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که شوک مثبت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رابطه مثبت و معناداری با تخریب محیط زیست دارد، در حالی که شوک منفی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رابطه منفی و معناداری با محیط زیست دارد. این مطالعه پیشنهاد می‌کند دولت‌ها باید مالیات بر سرمایه‌گذاری خارجی اعمال کنند و سرمایه‌گذاران باید از انرژی‌های تجدیدپذیر استفاده کنند.

الیوریا و سانتوس^۲ (۲۰۲۳)، در پژوهشی تحت عنوان: بررسی نقش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در توسعه پایدار به بررسی نقش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه با تمرکز بر بخش‌های صنعت و انرژی‌های تجدیدپذیر پرداختند و نشان دادند که برنامه ریزی سیاست‌های بلند مدت برای سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های نام برده شده ضروری است.

مونتینو و همکاران^۳ (۲۰۲۲)، در پژوهشی تحت عنوان: آیا سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یک عامل قوی برای توسعه پایدار است؟ نقش مستقیم سرمایه‌گذاری خارجی در درآمد ناخالص یک کشور را از منظر توسعه یافتگی بررسی کردند. این مطالعه نشان می‌دهد که در کشورهای در حال توسعه، عدم وجود حمایت‌های دولتی، سبب می‌شود شرکت‌های چند ملیتی، با تصمیمات خود برخلاف سیاست‌های توسعه پایدار میزبان، عمل کنند.

پتروویچ-رانجلوویچ^۴ (۲۰۱۰)، در پژوهشی تحت عنوان: سیاست کشور میزبان به عنوان تعیین‌کننده جریان‌های ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پایدار از نظر زیست‌محیطی به بررسی نقش سیاست‌های کشور میزبان به عنوان عامل تعیین‌کننده در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پایدار از نظر زیست‌محیطی پرداخته و نشان می‌دهد که کشورهای در حال توسعه می‌توانند از طریق مکانیسم‌های سیاستی مناسب، از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای بهبود محیط زیست و توسعه پایدار بهره‌مند شوند.

۲-۲-۲. مطالعات داخلی

رضوی و رضاقلی^۱ (۱۴۰۳)، در پژوهشی با عنوان «تعهد سرمایه‌گذار خارجی به توسعه اقتصادی دولت میزبان در انطباق با مفهوم توسعه پایدار»، به بررسی نقش و تعهدات سرمایه‌گذاران خارجی در راستای تحقق توسعه اقتصادی کشور میزبان پرداخته‌اند. بر اساس این پژوهش، سرمایه‌گذار خارجی زمانی می‌تواند واجد عنوان «سرمایه‌گذاری» تلقی شود که فعالیت او در جهت کمک به توسعه اقتصادی دولت میزبان باشد. نویسندگان با اشاره به گسترش اهمیت موضوعاتی چون حقوق بشر، حقوق کار و حقوق محیط زیست در دهه‌های اخیر، بیان می‌کنند که سرمایه‌گذاری خارجی دیگر صرفاً یک فعالیت اقتصادی محسوب نمی‌شود، بلکه مستلزم تعهد به

¹ Qadri et al

² Oliveira & Santos

³ Munteanu et al

⁴ Petrović-Randelović

رعایت اصول توسعه پایدار است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در آرای اخیر دیوان‌های داوری بین‌المللی و توافق‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری، مفاهیمی مانند احترام به حقوق بشر، حفظ محیط زیست و رعایت استانداردهای کار به‌عنوان مؤلفه‌های اساسی در ارزیابی مشروعیت و مقبولیت فعالیت سرمایه‌گذار خارجی مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

پورابراهیم و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی تحت عنوان: تحلیل ظرفیت تحمل محیط زیست بر اساس ردپای اکولوژیکی برای توسعه پایدار استان البرز، ایران با هدف ارزیابی ظرفیت تحمل محیط زیست استان البرز با استفاده از مدل ردپای اکولوژیکی، نشان می‌دهند که استان از سال ۱۹۹۲ با کسری اکولوژیکی مواجه بوده است. این مطالعه پیشنهاد می‌کند که مصرف منابع در صنایع، مصرف آب در کشاورزی و تولید آلودگی از صنایع و مصرف خانگی مهم‌ترین عوامل در ردپای اکولوژیکی هستند و برای دستیابی به توسعه پایدار، تغییر در نسبت این شاخص‌ها ضروری است.

یاری حصار و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان: ارزیابی نقش شهرک صنعتی البرز در شاخص‌های توسعه پایدار روستایی به بررسی نقش شهرک صنعتی البرز در پایداری ابعاد مختلف شاخص‌های توسعه روستایی پرداختند که نشان می‌دهند که ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی روستاهای نزدیک این شهرک مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد به غیر از شاخص‌های زیست محیطی، مابقی شاخص‌های توسعه روستاهای مجاور، توسعه پایدارتر داشته‌اند.

شهیدی و یآوری (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «توسعه مالی، موجودی سرمایه، سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی در ایران» به بررسی روابط متقابل میان رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری داخلی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چارچوب یک سیستم معادلات همزمان پرداخته‌اند. این مطالعه با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم‌یافته و داده‌های دوره زمانی ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۹، نقش متغیرهایی همچون توسعه مالی، سرمایه انسانی و درجه بازبودن اقتصاد را در رشد اقتصادی ایران تحلیل کرده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رشد اقتصادی بیشترین تأثیرپذیری را از سرمایه داخلی و سرمایه انسانی دارد، در حالی که توسعه مالی اثر معناداری بر رشد اقتصادی نداشته و حتی منجر به کاهش موجودی سرمایه داخلی شده است. همچنین، یافته‌ها بیانگر آن است که ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر منفی بر رشد اقتصادی ایران داشته و نتوانسته به افزایش انباشت سرمایه داخلی کمک کند. با این حال، افزایش درجه بازبودن اقتصاد موجب رشد اقتصادی و در عین حال کاهش سرمایه‌گذاری خارجی شده است. این نتایج اهمیت تقویت زیرساخت‌های مالی، ارتقای بهره‌وری سرمایه داخلی و بازنگری در سیاست‌های جذب سرمایه خارجی را برای دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی در ایران، و به‌ویژه در مناطق در حال توسعه‌ای مانند استان البرز، برجسته می‌سازد.

طیعی، پورشهبابی، خانی‌زاده امیری و کاظمی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درجه بازبودن تجاری بر سرمایه‌گذاری داخلی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ۱۰ کشور در حال توسعه آسیایی)» به بررسی نقش تعامل بین سرمایه‌گذاری خارجی، تجارت و سرمایه‌گذاری داخلی در فرایند رشد اقتصادی پرداخته‌اند. این پژوهش با استفاده از داده‌های پانل پویا و روش گشتاورهای تعمیم‌یافته در دوره زمانی ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۸ انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری داخلی، سرمایه‌گذاری مستقیم

خارجی، درجه بازبودن تجاری و سرمایه انسانی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی کشورها دارند، در حالی که تورم و توسعه مالی اثر منفی و معناداری بر رشد اقتصادی نشان داده‌اند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و توسعه مالی اثر مثبت و معناداری بر سرمایه‌گذاری داخلی دارند، اما درجه بازبودن تجاری اثر منفی بر سرمایه‌گذاری داخلی برجای گذاشته است.

با وجود مطالعات گسترده در حوزه سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار، بررسی‌های انجام‌شده دارای محدودیت‌ها و نقاط ضعفی هستند که ضرورت انجام پژوهش حاضر را برجسته می‌سازد.

نخست، بیشتر تحقیقات پیشین عمدتاً بر سرمایه‌گذاری خارجی تمرکز کرده‌اند و تحلیل جامع سرمایه‌گذاری داخلی و تأثیر آن بر توسعه پایدار اقتصادی در سطح استانی، به‌ویژه استان البرز، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه، مطالعات تارانیوک و همکاران (۲۰۲۴) و الیوریا و سانتوس (۲۰۲۳) نقش سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه پایدار ملی و بخش‌های صنعتی و انرژی‌های تجدیدپذیر را بررسی کرده‌اند، اما تأثیر همزمان سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در یک منطقه صنعتی خاص مانند البرز هنوز به‌طور کامل تحلیل نشده است. دوم، پژوهش‌های مرتبط با استان البرز، مانند مطالعات یاری‌حصار و همکاران (۱۳۹۶) و پورابراهیم و همکاران (۱۴۰۲)، عمدتاً محدود به ارزیابی شهرک صنعتی یا ظرفیت تحمل محیط زیست هستند و به تحلیل جامع ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار در سطح استان نپرداخته‌اند. به عبارت دیگر، ارزیابی همزمان فرصت‌ها و موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی، اشتغال، عدالت اجتماعی و حفاظت محیط‌زیست هنوز مورد غفلت قرار گرفته است.

سوم، نتایج مطالعات بین‌المللی، از جمله پژوهش‌های گونگ و همکاران (۲۰۲۴) و قدری و همکاران (۲۰۲۳)، نشان می‌دهد که تاب‌آوری اکولوژیکی، کیفیت نهادی و سیاست‌های سبز نقش مهمی در توسعه پایدار دارند؛ با این حال، کاربرد عملی این یافته‌ها در بستر استان البرز و تحقق شعار ملی سال ۱۴۰۴ با عنوان «سرمایه‌گذاری برای تولید» هنوز مغفول مانده است. علاوه بر این، چالش‌های اقتصادی، حقوقی و سیاسی پیش روی سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در این استان به‌صورت دقیق مورد بررسی قرار نگرفته است.

با توجه به این خلأها، پژوهش حاضر به دنبال ارائه تحلیلی جامع و چندبعدی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در استان البرز و بررسی اثر آن بر توسعه پایدار اقتصادی است. این مطالعه ضمن تحلیل ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی سرمایه‌گذاری، مهم‌ترین موانع و چالش‌های پیش روی سرمایه‌گذاران را شناسایی کرده و راهبردهای عملی و سیاستی برای تسهیل سرمایه‌گذاری و تحقق اهداف شعار سال ۱۴۰۴ ارائه می‌دهد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و بر اساس نظریه داده‌بنیاد نظام‌مند اشتراوس و کوربین^۱ انجام شده است. جامعه پژوهش شامل اعضای فعال هیأت‌های مذهبی دارای تجربه مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی در مناطق شهری و روستایی ایران بود. نمونه‌گیری ابتدا به‌صورت هدفمند و سپس با روش گلوله‌برفی انجام

¹ Strauss & Corbin

شد و فرایند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. معیار انتخاب مشارکت‌کنندگان شامل حداقل سه سال سابقه فعالیت در هیأت‌های مذهبی، مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی نظیر صندوق‌های قرض‌الحسنه، تعاونی‌ها و برنامه‌های معیشتی و همچنین تمایل به اشتراک‌گذاری تجربیات بود. در مجموع، ۳۰ نفر از ۱۰ استان کشور در پژوهش مشارکت داشتند تا تنوع جغرافیایی و اجتماعی داده‌ها حفظ شود. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد. مدت زمان هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۷۰ دقیقه بود و تمامی مصاحبه‌ها پس از اخذ رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان ضبط، پیاده‌سازی و برای تحلیل آماده شدند.

تحلیل داده‌ها با استفاده از روش کدگذاری سه‌مرحله‌ای شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد. در مرحله کدگذاری باز، مفاهیم اولیه از متن مصاحبه‌ها استخراج گردید. سپس در کدگذاری محوری، ارتباط میان مقوله‌ها بر اساس مدل پارادایمی شامل شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها تبیین شد. در نهایت، در مرحله کدگذاری انتخابی، مقوله محوری پژوهش شناسایی و مدل مفهومی نهایی تدوین گردید. در مجموع، ۳۵۰ کد اولیه، ۳۰ کد محوری و ۶ کد انتخابی استخراج شد. به‌منظور افزایش اعتبار و پایایی پژوهش، از روش‌هایی مانند بازبینی اعضا، کنترل هم‌تا و مقایسه مستمر داده‌ها استفاده شد. همچنین، ضریب کاپای کوهن^۱ برابر با ۰.۸۲ محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی مناسب فرایند کدگذاری است. در تمامی مراحل پژوهش، اصول اخلاقی شامل حفظ محرمانگی اطلاعات، رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان و حق انصراف از پژوهش رعایت شد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

این بخش به ارائه نتایج حاصل از تحلیل داده‌های پژوهش می‌پردازد. یافته‌ها بر اساس روش ترکیبی (کمی و کیفی) و با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، پرسشنامه و بررسی اسناد و گزارش‌های رسمی استخراج شده‌اند. تحلیل کیفی داده‌ها با روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار NVivo و تحلیل کمی با نرم‌افزار SPSS و استفاده از آمار توصیفی، آزمون ANOVA و رگرسیون چندگانه انجام شد.

یافته‌ها در چهار محور اصلی شامل تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز، موانع اقتصادی و حقوقی سرمایه‌گذاری، راهکارهای تسهیل جذب سرمایه و نقش فناوری‌های سبز و نوآوری در توسعه پایدار سازماندهی شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی نقش مثبتی در رشد اقتصادی، اشتغال و توسعه پایدار استان البرز داشته است، اما موانع ساختاری و محدودیت‌های اجرایی مانع بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های موجود شده‌اند. همچنین، داده‌های رسمی حاکی از افزایش حجم سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان البرز طی سال ۱۴۰۳ است، هرچند میزان سرمایه‌گذاری خارجی تحقق‌یافته همچنان فاصله قابل توجهی با ظرفیت‌های بالقوه استان دارد.

¹ Cohen's Kappa Coefficient

۴-۱. تحلیل تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی نقش محوری در توسعه پایدار اقتصادی استان البرز ایفا می‌کنند. از منظر کمی، نتایج رگرسیون چندگانه (با ضریب تعیین $R^2=0/68$) حاکی از آن است که سرمایه‌گذاری داخلی ($\beta=0/45$, $p<0/01$) و خارجی ($\beta=0/32$, $p<0/05$) تأثیر مثبت و معناداری بر متغیر وابسته توسعه پایدار اقتصادی (اندازه‌گیری‌شده با شاخص‌های رشد تولید ناخالص داخلی استان، نرخ اشتغال، توزیع درآمد، انتشار کربن و کارایی منابع) دارند. آزمون ANOVA نیز تفاوت معنادار بین تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر ابعاد توسعه پایدار را تأیید کرد ($F=12/45$, $p<0/01$).

برای تحلیل دقیق‌تر، مدل رگرسیون چندگانه به صورت زیر تعریف شده است:

داده‌های ورودی برای رگرسیون بر اساس آمار رسمی (مانند گزارش‌های مرکز آمار ایران و سازمان اقتصاد البرز) و پاسخ‌های پرسشنامه‌ای استانداردسازی شده‌اند. نتایج رگرسیون در جدول زیر خلاصه شده است:

جدول شماره (۲) نتایج رگرسیون چندگانه برای تأثیر سرمایه‌گذاری بر توسعه پایدار اقتصادی

متغیر مستقل	ضریب غیراستاندارد (B)	خطای استاندارد	ضریب استاندارد (β)	مقدار t	مقدار p
ثابت (β_0)	۱/۲۵	۰/۴۵	-	۲/۷۸	۰/۰۰۸
سرمایه‌گذاری داخلی	۰/۶۸	۰/۲۲	۰/۴۵	۳/۰۹	۰/۰۰۳
سرمایه‌گذاری خارجی	۰/۴۷	۰/۱۹	۰/۳۲	۲/۴۷	۰/۰۱۸
نوآوری سبز	۰/۵۵	۰/۲۱	۰/۳۸	۲/۶۲	۰/۰۱۲
سیاست‌های حمایتی	۰/۷۲	۰/۳۳	۰/۴۸	۳/۱۳	۰/۰۰۲

منبع: یافته‌های پژوهش

این جدول نشان می‌دهد که همه متغیرهای مستقل تأثیر مثبت و معناداری دارند، با بیشترین تأثیر از سیاست‌های حمایتی ($\beta=0/48$). ضریب $R^2=0/68$ بیانگر آن است که ۶۸ درصد واریانس توسعه پایدار توسط این متغیرها توضیح داده می‌شود. این یافته‌ها با گزارش‌های رسمی هم‌خوانی دارد، جایی که افزایش سرمایه‌گذاری خارجی به ۶۶ میلیون دلار در سال ۱۴۰۳ منجر به رشد ۱۰ درصدی تولید ناخالص داخلی استان شده است.

از منظر کیفی، مصاحبه‌ها تأکید داشتند که سرمایه‌گذاری داخلی بیشتر بر صنایع محلی مانند خودروسازی و غذایی تمرکز دارد و منجر به ایجاد اشتغال پایدار (حدود ۱۵,۰۰۰ شغل جدید در سال ۱۴۰۳ بر اساس گزارش سازمان صنعت، معدن و تجارت البرز) شده است. سرمایه‌گذاری خارجی، به‌ویژه از کشورهای چین، آلمان و ایتالیا، فناوری‌های پیشرفته را وارد کرده و بهره‌وری را افزایش داده است. بر اساس گزارش‌های رسمی، حجم سرمایه‌گذاری خارجی واقعی در استان البرز در سال ۱۴۰۳ به بیش از ۵/۷۷۲ میلیارد دلار رسیده که رکورد ۱۶ سال اخیر است (مقایسه با میانگین ۲ میلیارد دلار در سال‌های پیش از ۱۴۰۰).

جدول شماره (۳) خلاصه تأثیر سرمایه‌گذاری بر ابعاد توسعه پایدار

منبع اصلی	تأثیر سرمایه‌گذاری خارجی (میانگین امتیاز پرسشنامه)	تأثیر سرمایه‌گذاری داخلی (میانگین امتیاز پرسشنامه، مقیاس ۵-۱)	بعد توسعه پایدار
گزارش مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳؛ مصاحبه‌ها	۳/۸ (انحراف معیار=۰/۷)	۴/۲ (انحراف معیار=۰/۶)	اقتصادی (رشد تولید، بهره‌وری، اشتغال)
گزارش بانک جهانی، ۲۰۲۳؛ پرسشنامه	۳/۵ (انحراف معیار=۰/۶)	۳/۹ (انحراف معیار=۰/۵)	اجتماعی (کاهش نابرابری، ارتقاء کیفیت زندگی)
گزارش پوراابراهیم و همکاران، ۲۰۲۳؛ اسناد زیست‌محیطی	۳/۲ (انحراف معیار=۰/۹)	۳/۴ (انحراف معیار=۰/۸)	زیست‌محیطی (کاهش آلودگی، مدیریت منابع)

منبع: یافته‌های پژوهش

این جدول نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری داخلی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی قوی‌تر عمل کرده، اما در بعد زیست‌محیطی نیاز به نظارت بیشتر دارد. به عنوان مثال، افزایش سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع شیمیایی منجر به رشد ۱۰ درصدی تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۴۰۳ شده، اما انتشار کربن را ۵ درصد افزایش داده است.

۲-۴. شناسایی موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی پیش روی سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی

تحلیل کیفی مضمون‌ها را در سه دسته اصلی شناسایی کرد: موانع اقتصادی (۴۵ درصد مضمون‌ها)، حقوقی و نهادی (۳۰ درصد) و سیاسی (۲۵ درصد). از منظر کمی، میانگین امتیاز موانع در پرسشنامه (مقیاس ۱-۵) به ترتیب ۴.۳ برای اقتصادی، ۴/۱ برای حقوقی و ۳/۹ برای سیاسی بود.

جدول شماره (۴) نتایج رگرسیون چندگانه برای اثر موانع بر جذب سرمایه

متغیر مستقل	ضریب غیراستاندارد (B)	خطای استاندارد	ضریب استاندارد (β)	مقدار t	مقدار p
ثابت (β_0)	۲/۸۵	۰/۵۲	-	۵/۴۸	۰
موانع اقتصادی	-۰/۶۲	۰/۱۸	-۰/۴۲	-۳/۴۴	۰/۰۰۲
موانع حقوقی	-۰/۴۹	۰/۲	-۰/۳۱	-۲/۴۵	۰/۰۲
موانع سیاسی	-۰/۳۸	۰/۱۷	-۰/۲۵	-۲/۲۴	۰/۰۳۲

منبع: یافته‌های پژوهش

این مدل نشان می‌دهد که موانع اقتصادی بیشترین تأثیر منفی را بر جذب سرمایه دارند ($\beta = -0.42$)، که با گزارش‌های رسمی هم‌خوانی دارد، جایی که نوسانات ارزی و تورم ۲۵ درصدی در ۱۴۰۳ ریسک را افزایش داده است.

- موانع اقتصادی: نوسانات ارزی و تورم بالا (میانگین نرخ تورم استان ۲۵ درصد در ۱۴۰۳ بر اساس مرکز آمار ایران) ریسک سرمایه‌گذاری را افزایش داده است. مصاحبه‌ها نشان داد که ناکارآمدی نظام بانکی (مانند نرخ بهره بالا) جذب سرمایه داخلی را ۲۰ درصد کاهش داده است. همچنین، محدودیت انرژی و آب (به دلیل کسری اکولوژیکی از سال ۱۹۹۲) چالش اصلی است.

- موانع حقوقی و نهادی: پیچیدگی قوانین گمرکی و مالیاتی (مانند مالیات مضاعف) و عدم شفافیت در صدور مجوزها پیش‌بینی‌پذیری را کاهش داده است.

- موانع سیاسی: بی‌ثباتی روابط بین‌المللی و ریسک سیاسی (مانند تحریم‌ها) سرمایه‌گذاران خارجی را دلسرد کرده است. با این حال، دیپلماسی اقتصادی دولت سیزدهم جذب سرمایه از چین را افزایش داده (۶۶ میلیون دلار در ۱۴۰۳).

جدول شماره (۵) اولویت‌بندی موانع بر اساس فراوانی در مصاحبه‌ها و امتیاز پرسشنامه

نوع مانع	مهم‌ترین زیرموانع	فراوانی در مصاحبه‌ها (درصد)	میانگین امتیاز پرسشنامه (۱-۵)
اقتصادی	نوسانات ارزی، تورم، محدودیت انرژی و آب	۴۵	۴/۳
حقوقی و نهادی	پیچیدگی قوانین، عدم شفافیت مجوزها، ناهماهنگی نهادها	۳۰	۴/۱
سیاسی	ریسک سیاسی، بی‌ثباتی روابط خارجی، عدم تضمین امنیت سرمایه	۲۵	۳/۹

منبع: یافته‌های پژوهش

این یافته‌ها با مطالعات پیشین هم‌خوانی دارد و نشان می‌دهد که موانع اقتصادی بیشترین اثرگذاری را بر روند جذب سرمایه دارند.

۳-۴. سیاست‌ها و راهکارهای عملی برای تسهیل جذب سرمایه داخلی و خارجی در راستای شعار ملی سال ۱۴۰۴

شعار سال ۱۴۰۴ «سرمایه‌گذاری برای تولید» بر افزایش ظرفیت تولید و تاب‌آوری اقتصادی تأکید دارد. تحلیل داده‌ها راهکارهایی عملی برای تحقق آن در استان البرز ارائه می‌دهد. از منظر کیفی، کارشناسان پیشنهاد کردند که تسهیل مقررات (مانند کاهش زمان صدور مجوز به کمتر از ۳۰ روز) و مشوق‌های مالیاتی (مانند معافیت ۵ ساله برای سرمایه‌گذاری در صنایع سبز) کلیدی هستند. نتایج رگرسیون نشان داد که سیاست‌های حمایتی ($\beta = 0.52$ ، $p < 0.01$) می‌توانند موانع را کاهش دهند و جذب سرمایه را ۳۰ درصد افزایش دهند. راهکارهای اصلی عبارتند از:

۱. ایجاد کارگروه‌های ویژه برای جذب سرمایه (مانند معرفی ۱۰۰ فرصت سرمایه‌گذاری به شرکت‌های چینی در ۱۴۰۳).

۲. حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد مانند کشاورزی و گردشگری با تسهیلات بانکی (۱۰,۵۳۰ میلیارد ریال تسهیلات تبصره ۱۸ در ۱۴۰۳).

۳. تقویت دیپلماسی اقتصادی برای جذب سرمایه خارجی (مانند قراردادهای ۵ میلیارد دلاری با خاورمیانه در ۱۴۰۳).

۴. برنامه‌ریزی برای احیای واحدهای راکد (۱۲۰ کارخانه در ۱۴۰۳) برای افزایش تولید.

جدول شماره (۶) اولویت‌بندی راهکارها بر اساس اثربخشی (از پرسشنامه)

راهکار عملی	اثربخشی بر جذب سرمایه داخلی (میانگین امتیاز)	اثربخشی بر جذب سرمایه خارجی (میانگین امتیاز)	هم‌راستایی با شعار سال ۱۴۰۴
تسهیل مقررات و کاهش بوروکراسی	۴/۵	۴/۲	بالا
مشوق‌های مالیاتی و تسهیلات بانکی	۴/۳	۳/۹	متوسط تا بالا
ارتقاء زیرساخت‌ها و امنیت سرمایه	۴/۱	۴/۴	بالا
برنامه‌ریزی برای فناوری‌های سبز	۳/۸	۰/۴	متوسط

منبع: یافته‌های پژوهش

این راهکارها می‌توانند روند جذب سرمایه را تسهیل کرده و به تحقق شعار سال کمک کنند، با تمرکز بر تولید پایدار.

۴-۴. نقش نوآوری‌ها و فناوری‌های سبز در ارتقاء بهره‌وری سرمایه‌گذاری و کاهش اثرات منفی زیست‌محیطی

تحلیل نشان داد که نوآوری‌های سبز (مانند انرژی‌های تجدیدپذیر و شیوه‌های پایدار) بهره‌وری را افزایش می‌دهند. از منظر کمی، رگرسیون حاکی از تأثیر مثبت فناوری سبز بر توسعه پایدار ($\beta = 0.48$, $p < 0.01$) است. مصاحبه‌ها تأکید کردند که سرمایه‌گذاری در فناوری‌های سبز (مانند پنل‌های خورشیدی در صنایع) انتشار کربن را ۱۵ درصد کاهش داده و بهره‌وری را ۲۰ درصد افزایش می‌دهد (بر اساس گزارش قدری و همکاران، ۲۰۲۳).

یافته‌ها نشان می‌دهد که استان البرز با کسری اکولوژیکی مواجه است، اما نوآوری‌ها می‌توانند آن را جبران کنند. به‌عنوان مثال، سرمایه‌گذاری خارجی در انرژی‌های تجدیدپذیر (مانند پروژه‌های چینی) ردپای اکولوژیکی را کاهش داده است. راهکار پیشنهادی: اعمال مالیات سبز بر سرمایه‌گذاری‌های آلاینده و مشوق برای فناوری‌های سبز.

جدول شماره (۷) مقایسه نقش فناوری سبز در انواع سرمایه‌گذاری

منبع	کاهش اثرات زیست‌محیطی (درصد تخمینی)	نقش فناوری سبز در بهره‌وری (میانگین امتیاز)	نوع سرمایه‌گذاری
مصاحبه‌ها؛ پوراابراهیم، ۲۰۲۳	۱۰	۳/۷	داخلی
گزارش بانک جهانی، ۲۰۲۳؛ قدری، ۲۰۲۳	۱۵	۰/۴	خارجی
گونگ و همکاران، ۲۰۲۴	۲۰	۴/۵	نوآوری‌محور

منبع: یافته‌های پژوهش

در نهایت، یافته‌ها تأکید دارند که با رفع موانع و اجرای راهکارها، سرمایه‌گذاری می‌تواند توسعه پایدار البرز را تقویت کند. این نتایج برای سیاست‌گذاران مفید بوده و پایه‌ای برای نتیجه‌گیری و پیشنهادها فراهم می‌کنند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این بخش به تفسیر و تحلیل یافته‌های پژوهش می‌پردازد و نتایج را در چارچوب مبانی نظری، پیشینه پژوهش و شرایط واقعی استان البرز مورد بررسی قرار می‌دهد. یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر مثبت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر توسعه پایدار اقتصادی استان البرز هستند، اما چالش‌های ساختاری مانند موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی مانع تحقق کامل پتانسیل‌ها شده‌اند. این تحلیل با تمرکز بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، روابط علت و معلولی را بررسی کرده و محدودیت‌های پژوهش را نیز مورد توجه قرار می‌دهد.

۵-۱. تفسیر یافته‌ها در چارچوب مبانی نظری

یافته‌های پژوهش تأیید می‌کنند که سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، به عنوان نیروی محرکه رشد اقتصادی، نقش کلیدی در توسعه پایدار استان البرز ایفا می‌کنند. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که سرمایه‌گذاری داخلی ($\beta=0/45$) و خارجی ($\beta=0/33$) تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه پایدار اقتصادی دارند، که با نظریه توسعه درون‌زا (رومر، ۱۹۹۰)^۱ و مدل رشد نئوکلاسیک سولو^۲ (۱۹۵۶) هم‌خوانی دارد. این نظریه‌ها بر انباشت سرمایه و انتقال فناوری برای افزایش بهره‌وری تأکید دارند. در استان البرز، سرمایه‌گذاری داخلی بیشتر بر صنایع محلی مانند خودروسازی و غذایی تمرکز کرده و منجر به ایجاد حدود ۱۵,۰۰۰ شغل جدید در سال ۱۴۰۳ شده است، که این امر بعد اقتصادی توسعه پایدار را تقویت کرده است (میانگین امتیاز ۴/۲ در پرسشنامه). سرمایه‌گذاری خارجی، با ورود فناوری‌های پیشرفته از کشورهایمانند چین، آلمان و ایتالیا، بهره‌وری را افزایش داده و رشد ۱۰ درصدی تولید ناخالص داخلی استان را در پی داشته است.

با این حال، تحلیل رگرسیون اثر موانع بر جذب سرمایه نشان‌دهنده تأثیر منفی موانع اقتصادی ($\beta=-0/42$) است، که بیشترین سهم را دارد. این یافته با نظریه کینز^۳ (۲۰۱۸) مبنی بر نقش سرمایه‌گذاری در تحریک

¹ Endogenous Growth Theory (Romer, 1990)

² Solow Neoclassical Growth Model

³ Keynesian Theory

تقاضای کل هم‌راستا است، اما نشان می‌دهد که نوسانات ارزی، تورم ۲۵ درصدی و محدودیت‌های انرژی و آب (به دلیل کسری اکولوژیکی از سال ۱۹۹۲) ریسک سرمایه‌گذاری را افزایش داده‌اند. در بعد زیست‌محیطی، سرمایه‌گذاری خارجی اگرچه فناوری‌های سبز را وارد کرده، اما بدون نظارت منجر به افزایش ۵ درصدی انتشار کربن شده است، که این موضوع با مفهوم توسعه پایدار سازمان ملل متحد (۲۰۲۴) مبنی بر تعادل بین رشد اقتصادی و حفاظت محیط‌زیست مغایرت دارد.

نقش نوآوری و فناوری‌های سبز نیز در یافته‌ها برجسته است ($\beta=0/38$ در رگرسیون). این امر با نظریه دانینگ و لوندان^۱ (۲۰۰۸) در مورد مزایای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای انتقال دانش هم‌خوانی دارد و نشان می‌دهد که فناوری‌های سبز می‌توانند بهره‌وری را ۲۰ درصد افزایش و اثرات زیست‌محیطی را کاهش دهند. در استان البرز، پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی در انرژی‌های تجدیدپذیر (مانند پنل‌های خورشیدی) ردپای اکولوژیکی را کاهش داده، اما نیاز به سیاست‌های سبز مانند مالیات بر آلاینده‌ها ضروری است.

۵-۲. مقایسه یافته‌ها با پیشینه پژوهش

یافته‌های این پژوهش با مطالعات پیشین هم‌خوانی دارد، اما نوآوری‌هایی در سطح استانی ارائه می‌دهد. برای مثال، تارانیوک و همکاران (۲۰۲۴) بر نقش سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه نوآورانه اقتصاد ملی تأکید کرده‌اند، که با یافته‌های ما مبنی بر تأثیر مثبت سرمایه‌گذاری خارجی بر بهره‌وری (۳۸ امتیاز در بعد اقتصادی) مطابقت دارد. گونگ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که وابستگی به منابع طبیعی توسعه پایدار را منفی می‌دهد، که در البرز با چالش‌های زیست‌محیطی مانند کسری اکولوژیکی (پورابراهیم و همکاران، ۲۰۲۳) هم‌راستا است. قدری و همکاران (۲۰۲۳) رابطه نامتقارن سرمایه‌گذاری خارجی با پایداری زیست‌محیطی را بررسی کردند و پیشنهاد اعمال مالیات سبز دادند، که با راهکارهای پیشنهادی ما (مانند مشوق برای فناوری‌های سبز) سازگار است.

در سطح محلی، یاری حصار و همکاران (۱۳۹۶) نقش شهرک صنعتی البرز در توسعه روستایی را مثبت ارزیابی کردند، اما به چالش‌های زیست‌محیطی اشاره داشتند، که با امتیاز پایین‌تر بعد زیست‌محیطی در یافته‌های ما (۳/۲ برای سرمایه‌گذاری خارجی) هم‌خوانی دارد. همچنین، پتروویچ-رانجلوویچ (۲۰۱۰) بر سیاست‌های میزبان برای جذب سرمایه‌گذاری پایدار تأکید کرد، که با سیاست‌های حمایتی در مدل رگرسیون ما ($\beta=0/48$) مطابقت دارد. با این حال، این پژوهش شکاف پیشینه را پر کرده و همزمان سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی را در چارچوب شعار سال ۱۴۰۴ بررسی کرده، که مطالعات قبلی کمتر به آن پرداخته‌اند.

۵-۳. تحلیل چالش‌ها و فرصت‌ها در شرایط واقعی استان البرز

با توجه به داده‌های واقعی، حجم سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان البرز در سال ۱۴۰۳ به بیش از ۵/۵ میلیارد دلار رسیده که سهم ۵۰ درصدی از کل کشور را دارد، اما سرمایه‌گذاری وارده تنها ۲۵ تا ۶۶ میلیون دلار بوده است. این شکاف نشان‌دهنده چالش‌های اقتصادی مانند نوسانات ارزی، تورم بالا و ناکارآمدی

¹ Dunning and Lundan Theory

نظام بانکی است، که مصاحبه‌ها نیز ۴۵ درصد مضمون‌ها را به آن اختصاص دادند. چالش‌های حقوقی مانند پیچیدگی فرآیندهای اداری و عدم شفافیت مجوزها (۳۰ درصد مضمون‌ها) پیش‌بینی‌پذیری را کاهش داده، که با گزارش‌های اخیر مبنی بر زمان‌بر بودن فرآیندها هم‌خوانی دارد. موانع سیاسی مانند تحریم‌ها و بی‌ثباتی روابط خارجی (۲۵ درصد) نیز جذب را محدود کرده، اما دیپلماسی اقتصادی با کشورهایی مانند چین فرصت‌هایی ایجاد کرده (معرفی ۱۰۰ فرصت سرمایه‌گذاری).

در بعد توسعه پایدار، استان البرز با رشد درآمد ۱۳۷ درصدی در سال ۱۴۰۳ و رتبه دوم در بهبود محیط کسب‌وکار، پتانسیل بالایی دارد، اما چالش‌هایی مانند کمبود آب، فرونشست زمین و فشار بر زیرساخت‌ها توسعه را تهدید می‌کند. این چالش‌ها با یافته‌های کیفی ما مبنی بر نیاز به وفاق ملی و هماهنگی نهادها هم‌راستا است. فرصت‌هایی مانند گردشگری و صنایع دانش‌بنیان می‌توانند توسعه پایدار را تقویت کنند، به شرطی که سیاست‌های حمایتی مانند تسهیلات بانکی (۱۰,۵۳۰ میلیارد ریال تبصره ۱۸) و مشوق‌های مالیاتی اجرا شوند. این پژوهش نشان داد که سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی نقش حیاتی در توسعه پایدار اقتصادی استان البرز ایفا می‌کنند، با تأثیر مثبت بر ابعاد اقتصادی (رشد تولید و اشتغال)، اجتماعی (کاهش نابرابری) و زیست‌محیطی (با کمک فناوری‌های سبز). با این حال، موانع اقتصادی، حقوقی و سیاسی روند جذب را کند کرده‌اند. در راستای شعار ملی سال ۱۴۰۴ «سرمایه‌گذاری برای تولید»، اجرای سیاست‌های حمایتی می‌تواند تولید را افزایش دهد و البرز را به الگویی برای توسعه منطقه‌ای تبدیل کند. یافته‌ها تأکید دارند که تعادل بین رشد اقتصادی و پایداری زیست‌محیطی کلیدی است، و با رفع چالش‌ها، استان می‌تواند به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله نزدیک شود.

۴-۵. پیشنهادها

پیشنهادهای این پژوهش در سه سطح ارائه می‌شود:

- برای سیاست‌گذاران و دولت: ایجاد کارگروه‌های ویژه برای کاهش بوروکراسی (کاهش زمان صدور مجوز به کمتر از ۳۰ روز) و اعمال مشوق‌های مالیاتی (معافیت ۵ ساله برای صنایع سبز). تقویت دیپلماسی اقتصادی برای جذب سرمایه از خاورمیانه و اروپا، و تخصیص بودجه برای زیرساخت‌ها مانند انرژی و آب. همچنین، احیای ۱۲۰ واحد راکد صنعتی برای افزایش تولید.
- برای سرمایه‌گذاران: تمرکز بر بخش‌های مولد مانند گردشگری و کشاورزی با استفاده از فناوری‌های سبز برای کاهش ریسک زیست‌محیطی. همکاری با نهادهای محلی برای بهره‌برداری از ۲۰۰ فرصت سرمایه‌گذاری معرفی شده.
- برای تحقیقات آینده: بررسی تأثیر تغییرات آب‌وهوایی بر سرمایه‌گذاری، و مطالعات موردی بر پروژه‌های موفق مانند سرمایه‌گذاری چینی در انرژی‌های تجدیدپذیر. همچنین، ارزیابی نقش بخش خصوصی در تحقق شعار سال ۱۴۰۴.

— این پژوهش نشان داد که سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی می‌توانند محرک‌های کلیدی برای توسعه پایدار اقتصادی در البرز باشند، مشروط بر اینکه چالش‌های موجود رفع شده و راهکارهای پیشنهادی اجرا شوند. با تحقق این امر، البرز نه تنها می‌تواند به الگویی برای توسعه منطقه‌ای تبدیل شود، بلکه به اهداف شعار سال ۱۴۰۴ نیز دست یابد. یافته‌ها و پیشنهادات این مطالعه می‌توانند به سیاست‌گذاران در طراحی برنامه‌های مؤثر و به سرمایه‌گذاران در انتخاب پروژه‌های سودآور و پایدار کمک کنند، در حالی که تعادل بین نیازهای اقتصادی و زیست‌محیطی را حفظ می‌کنند.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

- پورابراهیم، شراره؛ حدی پور، مهرداد؛ املائی، زهرا و حیدری، حمیدرضا. (۱۴۰۲). تحلیل ظرفیت برد محیط زیستی بر اساس ردپای بوم شناختی برای توسعه پایدار استان البرز، ایران. *نشریه پایداری*، ۱۵(۱۰)، ۷۹-۳۵.
- حسینی، سیدمحمد؛ احمدپور، محمد و صادقی، حسن. (۱۳۹۹). موانع سرمایه گذاری در ایران: چشم انداز منطقه ای. *نشریه مطالعات اقتصادی*، ۴۷(۳)، ۱۲۳-۱۴۵.
- رجبی، مهراب؛ محمدی، حمیدرضا و عزتی، عزت اله. (۱۳۹۶). تحلیل نقش عوامل ژئوپلیتیکی در توسعه استان البرز. *فصلنامه جغرافیا*، ۱۵(۵۵)، ۱-۲۰.
- رضوی، سیدمحمدحسن و رضاقلی، مهسا. (۱۴۰۳). تعهد سرمایه گذار خارجی به توسعه اقتصادی دولت میزبان در انطباق با مفهوم توسعه پایدار. *نشریه مطالعات حقوق عمومی*، ۵۴(۳)، ۱۴۳۵-۱۴۵۹.
- شهیدی، آمنه و یآوری، کاظم. (۱۳۹۳). توسعه مالی، موجودی سرمایه، سرمایه گذاری خارجی و رشد اقتصادی در ایران. *نشریه تحلیل های اقتصادی توسعه ایران*، ۲(۱)، ۴۱-۶۸.
- طبیبی، سیدکامیل؛ پورشهبابی، فرشید؛ خانی زاده امیری، مجتبی و کاظمی، الهام. (۱۳۹۲). اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی و درجه بازبودن تجاری بر سرمایه گذاری داخلی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ۱۰ کشور در حال توسعه آسیایی). *فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی*، ۶۷(۶۷)، ۱۳۱-۱۵۲.
- وفایی، سعید. (۱۳۸۷). مطالعه ای تطبیقی بر سرمایه گذاری خارجی در بازار سرمایه ایران و کشورهای حوزه خلیج فارس. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- یاری حصار، ارسطو؛ بوچانی، محمدحسین و محمدی، زهرا. (۱۳۹۶). ارزیابی نقش شهرک صنعتی البرز در شاخص های توسعه پایدار روستایی. *نشریه پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، ۶(۳)، ۵۹-۷۸.

منابع لاتین

- Amara, D. B., & Qiao, J. (2023). *Can the balanced combination of eco-innovation, foreign investments, and carbon emission in space and time develop economic growth and simultaneously preserve the quality environment?* Research Square.
- Dunning, J. H., & Lundan, S. M. (2008). *Multinational enterprises and the global economy* (2nd ed.). Edward Elgar Publishing.
- EgtesadOnline. (2020). *Tehran province accounts for over one-fifth of Iran's GDP*. <https://www.en.eghtesadonline.com/Section-iran-economy-67/33582-tehran-province-accounts-for-over-one-fifth-of-iran-gdp>

- Gong, X., Wong, W.-K., Peng, Y., Khamdamov, S.-J., Albasher, G., Hoa, V. T., & Nhan, N. T. T. (2023). Exploring an interdisciplinary approach to sustainable economic development in resource-rich regions: An investigation of resource productivity, technological innovation, and ecosystem resilience. *Resources Policy*, 87(Part A), 104294.
- Iran Economy. (2016). *4 foreign investment companies begin work in Alborz*. <http://www.iraneconomy.news/maket/4-foreign-investment-companies-begin-work-alborz/>
- Keynes, J. M. (2018). *The general theory of employment, interest, and money*. Palgrave Macmillan. (Original work published 1936)
- Kutmanbekova, A. A., Tolmachev, A. V., Ketko, N. V., & Akopova, E. S. (2023). Innovations as the basis for managing the region's sustainable development risks. In *Sustainable development risks and risk management* (pp. 351–355). Springer.
- Mankiw, N. G. (2021). *Principles of economics* (9th ed.). Cengage Learning.
- Munteanu, P., Enache, A. O., & Vasile, R. (2022). Are foreign direct investments a robust factor for sustainable development? *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 16(1), 1027–1037.
- OECD. (2024). *Investment trends in emerging economies*. OECD Publishing.
- Oliveira, C. P., & Santos, R. (2023). Examining the role of foreign direct investment (FDI) in sustainable development. *International Journal of Economics and Management*, 1(1), 5–9.
- Petrović-Randelović, M. (2010). Host country policy as a determinant of environmentally sustainable foreign direct investment inflows. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 8(2), 235–246.
- Purno, M., Supriyanto, S., Jayanti, I., Ferdiyatmoko, C. K. D., Irawan, S., Singgih, E., & Mendrofa, Y. (2024). Effect of foreign and domestic investment on manufacturing industry performance and its impact on unemployment and poverty (Case study in Tangerang City). *International Journal of Business and Applied Economics*, 3(5), 867–880.
- Qadri, S. U., Shi, X., Rahman, S. U., Anees, A., Ali, M. S. E., Brancu, L., & Nayel, A. N. (2023). Green finance and foreign direct investment–environmental sustainability nexuses in emerging countries: New insights from the environmental Kuznets curve. *Frontiers in Environmental Science*, 11, 1074713.

- Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98(5), S71–S102.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65–94.
- Taraniuk, L., Korsakiene, R., Taraniuk, K., & Demikhov, O. (2024). Foreign investment in the system of movement towards sustainable development of the national economy. *Сталій розвиток економіки*, 3(50), 167–171.
- United Nations. (2024). *Sustainable development goals*.
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- World Bank. (2023). *Global economic prospects*. World Bank Publications.
<https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>